

SANSKRIT GENERAL
SEMESTER-IV (CC-A4)

TOPIC → SEC - B

UNIT-I

AC SANDHI - 'अथ सन्धिः'

By - Suranta Kausar

स्वस्वसन्धिः (अथ सन्धिः)

* स्वरसन्धि विचारणाय यथा -

- 1) यन् सन्धि
  - 2) यानुवाङ्मौलिकसन्धि
  - 3) उनुसन्धि
  - 4) इति सन्धि
  - 5) उद्वर्तकीयसन्धि
  - 6) स्वरकल्पसन्धि
  - 7) अरुणसन्धि
  - 8) अर्द्धव्यङ्ग्यसन्धि
- अथ पूर्वसंज्ञायां सन्धिः कथं
 प्रायेण संस्मृतं प्रायेण आदिना
 २५।
- अथ कथं स्वर उ उद्वर्तनी
 मितान् उद्वर्तनी २५।
- अथान् विचारणाय।

यण सन्धिः (य व र ल)

सूत्रः - इकीयणचि। अस्मिन् अक्षरं सूत्रं (इ-ई-ऊ-उ)
 अथ प्रायेण यन् (य व र ल) २७ अथ (स्वरवर्ण
 मार मारणम्।

यमन - सुधी + उपास्यं०
 = सुध इ उपास्य
 = सुध् य् अपास्य

पश्चिभाषासूत्रः - तस्मिन्निति निदिष्टे पूर्वस्य।
 अस्मिन् अक्षरं मारुणं आशय्य यं यमनं विवक्षितं
 यमं यं अ यन्विकारं मारुणं अस्मिन् पूर्ववर्ती
 पूर्ववर्ती २७ अथ प्रायेण २७ अथ प्रायेण निदिष्टे

इ - इत् त्रिं चानिं चिकं लूर्वर्त्ती इ वगणं
वर्णं विगणं शयं।

परिभाषासूत्रः - स्थानेऽन्तरतमः। केषुना विशेषि
पुनरी पुनः प्रकथयितुं विगणं, पुनश्च विगणं
गुणं तस्यै विगणं मन्त्रं विगणं शयं।
विगणं पुनःपुनःवकाः इ वगणं विगणं
गुणं यं। अगलं विगणं विगणं शयं।

सूत्रः - अनायि च, 'अं' एव सां 'यं' यगणं
यं, एव विगणं विगणं शयं, यदि 'अं' सां
नयं शयं।

= सुध ध् य् उपास्यः।
अं यं

सूत्रः → इलां जश इशि, 'अं' - एव पुनः
'अं' विगणं शयं, यदि 'अं' सां शयं

05 SUNDAY

सुध ध् य् उपास्यः
अं यं
अं

सुध ध् य् उपास्यः

* पुनःपुनःवकाः लविगणं शयं इ पुनःपुनः शयं।

सूत्रः - संयोगान्तस्य लोपः । लोपः एवम् । अणुयोगान्तस्य
'अन्' - अणु एवम् । लोपः एवम् । अणुयोगान्तस्य लोपः
लोपः एवम् । लोपः एवम् । लोपः एवम् । लोपः एवम् । लोपः एवम् ।

प. सूत्रः - उलौऽन्तस्य । अस्मिन् विहितं हि । अस्मिन्
अस्मिन् एवम् । अस्मिन् एवम् । अस्मिन् एवम् । अस्मिन् एवम् । अस्मिन् एवम् ।
अस्मिन् एवम् । अस्मिन् एवम् । अस्मिन् एवम् । अस्मिन् एवम् । अस्मिन् एवम् ।
अस्मिन् एवम् । अस्मिन् एवम् । अस्मिन् एवम् । अस्मिन् एवम् । अस्मिन् एवम् ।
अस्मिन् एवम् । अस्मिन् एवम् । अस्मिन् एवम् । अस्मिन् एवम् । अस्मिन् एवम् ।
अस्मिन् एवम् । अस्मिन् एवम् । अस्मिन् एवम् । अस्मिन् एवम् । अस्मिन् एवम् ।

वार्तिकः - यणः प्रतिषेधी वाच्यः । अणुयोगान्तस्य
लोपः एवम् । लोपः एवम् । लोपः एवम् । लोपः एवम् । लोपः एवम् ।
लोपः एवम् । लोपः एवम् । लोपः एवम् । लोपः एवम् । लोपः एवम् ।

= सुदृश्युपास्यः ।

(प्रश्न)

* सुधी + उपास्यः = सुद्व्युपास्यः अइ
समाधिं कोटिगतं जिमिं शब्देषु ०१ मूलाश्रयणं लक्ष्यं।

सुधी + उपास्यः - अइ ०१२५४४ 'नास्मिन्निति
निदिष्टे पूर्वस्य' अइ 'स्थानेऽन्तरतमः' - अइ लक्षिणम्
दुर्धरे अशरणं 'द्वौ यणचि' - अइ मूलाश्रयणं उरुवी
- अइ इ पुरान य वगारं ०१२५४४ शब् (सुध य +
उपास्यः) ०१२५४४ 'अनचि च' - अइ मूलाश्रयणं
मूर्ध 'इ' वगारं द्विषु शब् (सु ध ध य + उपास्यः)
'अनां जश द्विशि' - अइ मूलाश्रयणं मूर्ध 'इ' वगारं
पुरान 'ह' वगारं शब् (सु द ध य + उपास्यः) । ०१२५४४
'संयोगान्तस्य लोपः' - अइ मूलाश्रयणं य वगारं
०१२५४४ 'यणः प्रतिषेधौ वच्यः' - अइ
वाचिकं वगारं ०१२५४४ लक्षिं शब् -
सुद्व्युपास्यः। (मूलाश्रयणः)

